

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 24 februari 1939 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående införande vid kommunala val av institutet »röstning å annan ort».

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 186, av herr Nilson i Eskilstuna hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om införande av institutet 'röstning å annan ort' även vid andra val än val till riksdagens andra kammare».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Historik m. m. Samtidigt med att den vid 1934 års riksdag såsom vilande antagna ändringen av § 24 riksdagsordningen slutligt genomfördes vid 1937 års riksdag, trädde även de förstnämnda år (och år 1935) beslutade, därmed sammanhängande ändringarna i lagen om val till riksdagen i kraft. Bestämmelserna åsyftade att underlätta deltagandet vid andrakammarvalen. — För dessa vals vidkommande skapades härigenom en rätt för väljare, som på grund av vistelse å annan ort är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, att avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, vid valförrättningen i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt äger rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets. Med hänsyn härtill skola andrakammarvalen för hela riket numera obligatoriskt förrättas å samma dag. För rätt att rösta i främmande valdistrikt skall väljare innehava utdrag ur röstlängden från det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad. — Vidare avskaffades för andrakammarvalens del valsefelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän (men ej för äkta makar) och ersattes — i den mån rätten att rösta i annat valdistrikt icke kan begagnas — av en rätt att avgiva valsedel före valdagen. Två kategorier av väljare berördes av reformen. Å ena sidan fingo nämligen yrkes- och tjänstemän inom riket, som förut hade rätt att rösta medelst valsefelsförsändelse, rätt att före valdagen avgiva valsedel, där det med skäl kunde antagas, att väljaren till följd av tjänstens utövning valdagen icke kan komma tillstädes vid någon annan valförrättning. Å andra sidan fingo alla röstberättigade, som valdagen med skäl kunde antagas komma att vistas utom riket, rätt att avlämna valsedel i nu ifrågavarande ordning. Röstningen skall kunna äga rum dels i alla städer inom riket inför en av magistraten förordnad röstmot-

tagare dels ock utom riket å svensk beskickning i Europa och, i den mån Konungen så förordnar, hos annan svensk beskickning och å svenskt konsulat, därvid beskickningens eller konsulatets chef eller den han sätter i sitt ställe är röstmottagare. För röstningen skall väljarna inneha röstlängdsutdrag angående sin rösträtt liksom vid röstning i främmande valdistrikt.

Enligt en inom justitiedepartementet år 1933 upprättad promemoria angående införande av systemet röstning å annan ort kunde en sådan rätt icke ifrågakomma beträffande de primärkommunala valen. Däremot kunde det ifrågasättas, om systemet icke skulle kunna vinna tillämpning på landstingsmannavalen. Riksdagen uttalade samma år (skrivelse nr 251), i anslutning till vad konstitutionsutskottet anfört i ämnet, att en fortsatt utredning av frågan icke syntes böra begränsas endast till andrakammarvalen.

Av de över den nämnda promemorian och riksdagens skrivelse hörda myndigheterna anförde överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västerbottens län bland skälen för ett avstyrkande av förslaget om röstning i främmande valdistrikt, att systemet icke läte sig anpassa å de kommunala valen, vilket borde fordras. Uteslutande av denna anledning ställde sig magistraten i Stockholm tveksam till förslaget, ehuru magistraten med tanke enbart på andrakammarvalen i princip fann detsamma lämpligt. Även magistraten i Lund ansåg det önskvärt med en metod för valdeltagandets underlättande, som kunde tillämpas även å de kommunala valen. Länsstyrelsen i Väster- norrlands län framhöll, att möjlighet till röstning i främmande valdistrikt borde införas även vid kommunalvalen, och att, om gemensam valdag infördes för nämnda val, det icke skulle möta oöverstigliga hinder att anordna dessa efter i huvudsak enahanda system, som föreslagits beträffande andrakammarvalen. Länsstyrelsen i Västmanlands län ansåg behovet av den ifrågavarande reformen beträffande valen i primärkommunerna vara mindre framträdande men fann det däremot synnerligen önskvärt, att det föreslagna institutet vunno tillämpning vid alla val av politisk betydelse, sålunda förutom andrakammarvalen även landstingsmannavalen och valen av elektor i städer utom landsting för utseende av första kammarens ledamöter. Ytterligare tre länsstyrelser — i Östergötlands, Skaraborgs och Örebro län — funno det vara principiellt önskvärt, att reformen utsträcktes till landstingsmannavalen, men menade, att man först borde avvakta resultatet av reformens tillämpning vid andrakammarvalen, innan sådan utsträckning företogs. Däremot ansågo dessa länsstyrelser en utsträckning till andra kommunala val icke böra ifrågakomma. Tre andra länsstyrelser — i Uppsala, Kopparbergs och Gävleborgs län — avstyrkte helt det föreslagna systemets tillämpning vid andra val än andrakammarvalen, varjämte länsstyrelsen i Norrbottens län även syntes hysa den uppfattningen, att systemet ej borde utsträckas till de kommunala valen.

Den närmare utredningen av frågan om införande av institutet röstning å annan ort fullföljdes sedan av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, vilka i sitt år 1934 avgivna yttrande beträffande de kommunala valen framhöll, att den första förutsättningen för att institutet röstning i främmande valdistrikt lämpligen skulle kunna användas vid de kommunala

valen vore, att dessa förrättades samtidigt i hela riket. Vad närmast anginge landstingsmannavalen föreläge dock icke denna förutsättning. En väsentlig anledning till önskemålet att införa systemet beträffande dessa val vore den omständigheten, att landstingen deltaga i utseendet av första kammarens ledamöter, varigenom landstingsmannavalen få en politisk betydelse. Men infördes systemet i fråga om landstingsmannavalen, talade starka skäl för att det gjordes tillämpligt också vid val av förstakammarelektorer i de större städerna, som ej deltaga i landsting. Det syntes emellertid mindre tillfredsställande, om det nya röstningssystemet skulle tillämpas allenast vid elektorsvalen men icke vid de samtidigt därmed förrättade stadsfullmäktigevalen i förevarande städer, enär de senare valen i de flesta fall för valmännen framstode som de mest betydelsefulla. Något hinder att tillämpa systemet vid båda valen föreläge visserligen icke i och för sig. Men utsträcktes systemet till städer utom landsting, kunde det synas oegentligt att icke tillämpa det vid stadsfullmäktigevalen även i andra städer samt vid kommunalfullmäktigevalen. Förutsättningen härför vore dock, att dessa val obligatoriskt förlades till dagen för landstingsmannavalen. Tekniskt möjligt vore väl att utsträcka systemets tillämpning att omfatta samtliga nu nämnda val. Man torde dock icke böra bortse från svårigheten för väljarna att anskaffa riktiga valsedlar för de skilda valen och att icke sammanblanda dessa. En väljare, som icke vistades å den ort, där han vore röstberättigad vid kommunalval, kunde ofta sakna kännedom om de kandidater, vilka uppställts av det parti han vill stödja, och även om väljarbeteckningen. Emellertid kunde även invändningar av mera principiell natur resas mot att en väljare, som exempelvis icke längre vore bosatt i den kommun, där han vore röstberättigad, skulle beredas särskilda möjligheter att deltaga i valet av denna kommuns representation. Det kunde väl synas i och för sig önskvärt, att samma system, som ifrågasattes beträffande andrakammarvalen, infördes även beträffande landstingsmän- och elektorsvalen, ehuru uppenbarligen skälen härför icke ägde den styrka som i fråga om valen till riksdagens andra kammare. Men det vore ett svåröst problem, huruvida och i vad mån systemet därvid borde utvidgas att omfatta valen även i primärkommunerna. Bestämd ståndpunkt till förevarande frågor torde emellertid icke för det dåvarande behöva tagas. Valsedelsförsändelsesystemet för yrkes- och tjänstemän syntes lämpligen böra bibehållas orubbat för de kommunala valens vidkommande i avbidan på att frågan om underlättat deltagande i dessa val bleve löst.

I proposition (nr 216) till 1934 års riksdag med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen och till vissa delar av lagen om val till riksdagen framhöll föredragande departementschefen vad anginge de kommunala valen och elektorsvalen, att han — efter samråd med chefen för socialdepartementet — funnit frågan om underlättande av deltagandet i dessa val för det dåvarande böra anstå och göras till föremål för ytterligare överväganden. Riksdagen uttalade i anslutning till vad konstitutionsutskottet anfört i skrivelse (nr 256) till Kungl. Maj:t, att det förevarande spörsmålet i sinom tid borde göras till föremål för ytterligare utredning.

Härefter hava år 1936 de i detta sammanhang betydelsefulla ändringarna i kommunallagarna genomförts, att såväl landstingsmannavalen som stadsfullmäktigevalen i rikets samtliga städer, alltså även i Stockholm, obligatoriskt skola förrättas å en och samma dag, tredje söndagen i september månad. Om denna reform uttalade konstitutionsutskottet (utlåtande nr 171 nämnda år) bland annat, att den underlättade ett framtida införande av institutet röstning å annan ort för landstingsmänna- och stadsfullmäktigevalens vidkommande. Vidare har elektorsinstitutionen för val av förstakammarledamöter i de större städer, som ej deltaga i landsting, genom grundlagsändringar år 1937 avskaffats i samband med införandet av en enhetlig politisk och kommunal rösträttsålder.

Utskottet. Vid sitt beslut om de ändringar i lagen om val till riksdagen, som villkorligt antogs år 1934 och trädde i kraft år 1937, framhöll riksdagen i anslutning till ett uttalande av vederbörande departementschef, i skrivelse till Kungl. Maj:t, att spørgsmålet om motsvarande ändringar i kommunala vallagen i sinom tid borde göras till föremål för ytterligare utredning. Då Kungl. Maj:ts uppmärksamhet alltså redan är fäst på frågan om ett underlättat deltagande även i de kommunala valen och utredningen av detta spørgsmål kan förväntas återupptagen inom en snar framtid, anser utskottet en skrivelse i motionens syfte ej erforderlig. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 februari 1939.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: Herrar *Hallén, Anton Pettersson, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Rahmn**), *Källman, Björck, Herlitz, Nils Andersson, Anders Andersson, Härdin, Fast, Andersson i Ovanmyra, Vougt, Mosesson, Lundqvist**), *Nordström i Torsby, Nilsson i Göteborg, Arnemark och Johansson i Tväråselet**).

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Björck, Nils Andersson, Fast och Mosesson*.
